

Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi

Vilken betydelse har vuxnas agerande i mobbningsituationer bland barn?

Anna Eriksson

Hösten 2009

Examensarbete 15 högskolepoäng

Didaktik

Lärarprogrammet

Examinator: Göran Fransson

Eriksson, Anna (2009): *Vilken betydelse har vuxnas agerande i mobbningsituationer bland barn?* Examensarbete i didaktik. Lärarprogrammet. Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Denna litteraturstudie behandlar vilken betydelse vuxnas agerande har i mobbningsituationer bland barn. Valet av litteraturstudie som metod om detta problemområde har grundat sig i att kunna få ett bredare perspektiv på vad som redan finns om ämnet. Syftet med undersökningen är att införskaffa fördjupad kunskap om vilken betydelse vuxnas agerande i en mobbningsituation har för effekt på en mobbningsituation och utgången av en sådan situation. Mobbning är inte ett fenomen som är barnens fel, utan mobbning uppstår endast när vuxna tillåter det att hända. En lärare ska förstå hur hans/hennes bemötande påverkar barnen dagligen i deras arbete tillsammans med dem. En kompetent lärare behöver inte vara den som har flest antal tjänsteår, eller den som har en specifik utbildning i ryggsäcken. Varje enskild lärare har olika bakgrund och olika personlighet, vilket leder till att det är upp till var och en av lärarna att bygga upp sin egen självkänsla och trygghet (Darling- Hammond & Bransford 2005). Huvudsaken är att lärarna blir medvetna och tar sin roll som förebild på fullaste allvar. Vuxna ska skydda barnen från all kränkande behandling, och de bör ingripa när tecken på mobbning och utanförskap visas bland barnen. Annars kan budskapet till barnen bli fel. Det är inte barnens uppgift att på egen hand försöka få stopp på trakasserier, utan hela ansvaret ligger hos de vuxna.

Slutsatsen av litteraturstudien är att den grundläggande åtgärden till att kränkningar ska kunna bekämpas, är att det finns ett välfungerande arbetslag, i vilket alla delger varandra som gör att gruppens kunskap och bredd i ämnet ökar. Ett annat viktigt resultat är att det är lättare att samarbeta för att lösa ett mobbningsproblem, än att göra det på egen hand.

Är det något barn som blir illa behandlat har vuxna ett stort inflytande och stor möjlighet till att påverka den pågående situationen. Vuxna får inte vara konflikträdde och tro att allt ska lösas sig, eller tro att ett ingripande skulle kunna göra saken värre. Det värsta är att inte ingripa alls, vilket i sin tur skulle kunna leda till osäkerhet bland barnen. I dessa situationer ska vuxna ha i åtanke att barnen ser upp till och har de vuxna som förebilder och att barn kan ta efter ett sådant negativt beteende. Därför är det viktigt att det skapas en trygg och respekterad kontakt mellan barnen och deras lärare. Genom en god relation där barn och vuxna gemensamt sätter upp de regler som ska följas ger på sikt en större chans att eliminera kränkningar och trakasserier. Detta istället för att reglerna endast skulle bestämmas, diskuteras och cirkulera bland vuxna.

Nyckelord: Bemötande, beteende, kränkning, mobbning, pedagoger

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Begreppsdefinition	2
1.3 Centrala begrepp	2
1.4 Disposition	2
2. Bakgrund.....	3
2.1 Styrdokument och lagar.....	3
2.1.1 FN:s Barnkonvention	3
2.1.2 Skollagen	3
2.1.3 Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshemmet	3
2.1.4 Läroplan för förskolan (Lpfö 98)	4
2.1.5 Barn- och elevskyddslagen	4
2.1.6 Arbetsmiljölagen	5
3. Metod.....	6
3.1 Valet av studie	6
3.2 Val av metod	6
3.3 Litteratur hantering	6
3.4 Avgränsningar	7
4. Resultat.....	8
4.1 Pedagogernas betydelse	8
4.2 Pedagogers praktiska handlande i mobbningsituationer	9
4.3 Arbetslagets betydelse	10
4.4 Miljöns betydelse	11
4.5 Kunskap.....	12
4.6 Tydlighet	12

4.7 Barnet	13
4.8 Hem och skola	14
5. Diskussion	16
5.1 Vuxnas betydelse.....	16
5.2 Skyldigheter	16
5.3 Ämneskunskaper viktiga	16
5.4 Likheter och skillnader i ”nya” och ”gamla” studier?.....	18
5.5 Egna reflektioner	18
5.6 Vidare forskning.....	19
Referenser	20

1. Inledning

Valet av inriktning till denna litteraturstudie har varit enkel då jag finner mobbning och orsaken till detta mycket intressant p.g.a. mobbnings förödande konsekvenser som kan påverka barnet psykiskt och fysiskt. Det kan tänkas att barns självförtroende kan minska när barnet utsätts för mobbning och att skolgången kan bli lidande med lägre betyg som följd. Varje barn ska få känna sig trygg och ha förtroende för de vuxna i dess närhet. Vuxna, bör enligt mig våga vara vuxna och ta ansvar och stoppa mobbning bland barnen, då barnen lägger sitt förtroende och tillit till vuxna runtom kring dem. Det första vuxna kan göra är att gå till sig själv och vara en bra förebild, då barnen kopierar deras beteende utifrån hur de bemöter andra människor.

Nästan all tidigare forskning om mobbning har fokus på att det underliggande problemet till att mobbning uppstår, är på grund av tvister eleverna emellan. Jag vill anta ett annat perspektiv och rikta uppmärksamheten mot vuxnas roll, precis som Binbach (2006) gjorde i sin undersökning. Fokus som var riktad mot eleverna, blev istället riktad till vuxnas roll och betydelse hur mobbning uppkom och formade sig.

Vuxna måste ta på sig rollen och vara en bra förebild för barnen. Det vuxna säger och gör, får barnen intryck av och tar efter. Den attityd som vuxna visar påverkar barnens egna attityder och den attityden ser barnen som rätt. Vuxna kan inte sucka, grimasera eller himla med ögonen, för barnen ser beteendet som vuxna gör. Det är av stor betydelse att arbetslaget, t ex lärare och rektorer, har ett gemensamt förhållningssätt som gäller för motarbetandet av negativa beteenden. Ett sådant förhållningssätt kan resultera i att vuxna som barnen möter dagligen reagerar och agerar på ungefär samma sätt. Barnen behöver se ett arbetslag som har samma värderingar och regler (Höistad 2001). I Lpfö 98 nämns hur betydelsefull en bra förebild för barnen kan påverka deras eget förhållningssätt, och inte bidra till fördomar eller utanförskap.

Allt för ofta väljer vuxna att inte ingripa när mobbning uppstår och hoppas att det kommer lösa sig av sig självt, anser (Höistad 2001). Vad visar de vuxna för barnen då? Att det inte är något att bry sig i, att mobbningen som finns är accepterad (Höistad 2001). Detta budskap strider mot många lagar i vårt samhälle, både i FN:s barnkonvention och i Lpo 94 står det tydligt att alla som arbetar med barn och ungdomar aktivt skall bekämpa alla former av kränkningar som förekommer. Det ska vara säkerställt i både skola och förskola, att alla lämpliga åtgärder vidtas för att skydda barnet som blir utsatt för mobbning. Många undersökningar däribland Fors (1995), visar att pedagoger av många anledningar väljer att inte ingripa. Anledningarna kan vara att pedagogerna har för begränsad kunskap, eller också vet de inte hur de ska gå till väga med problemet.

1.1 Syfte

Syftet med denna litteraturstudie är att analysera vilken vikt vuxnas agerande i mobbingssituationer ges i litteratur och vad som anges kan bli effekter av olika ageranden.

Mina frågeställningar utifrån syftet är dessa:

Hur påverkar vuxnas agerande mobbingens utgång?

Vad har pedagoger för skyldigheter att ingripa mot mobbing?

Vad kan vuxna göra för att förhindra mobbing mellan barn?

Hur har synen på vuxnas agerande betraktats ur olika tidsaspekter?

1.2 Begreppsdefinition

I sökandet efter relevant litteratur till denna studie, har begrepp som kränkande behandling, förtryck, diskriminering, trakasserier används. För att förtydliga vad begreppet mobbing betyder i denna litteraturstudie. Har detta citat varit som grund:

Vid mobbing finns en eller flera förövare, det finns ett mobbingsoffer och offret utsätts för upprepade kränkande behandlingar under ett visst tidsspann. (Frånberg; Gill; Nordgren & Wrethander, 2009, s.36).

I denna studie används orden mobbing och kränkning, då de har liknande betydelse. Mobbing är då någon blir utsatt för upprepande kränkningar, så som citatet ovan beskriver. Medan en kränkning är något som kan ske vid ett tillfälle (Frånberg 2009). Jag har tagit det i beaktande då jag använder mig av båda begreppen för att beskriva den utsatthet som mobbing kan innebära.

1.3 Centrala begrepp

De centrala begreppen som används i denna litteraturstudie är *vuxna* och *pedagog* där förskollärare, lärare, pedagoger och barnskötare inkluderas. Istället för förälder använder jag ordet *vårdnadshavare* istället. Tanken med detta är att familjer i dagens Sverige kan se olika ut och med ordet *vårdnadshavare* kan jag inkludera dessa familjer.

1.4 Disposition

Studien är indelad i sex kapitel. I första kapitlet redogörs för ämnesval, syfte och frågeställningar. Vidare i andra kapitlet nämns bakgrunden, där lagar och styrdokument blir tydliga för vad pedagoger ska sträva efter. Metoddelen är arbetets tredje kapitel där metodval, tillvägagångssätt och avgränsningar redovisas. I resultatdelen presenteras forskning och studier angående mobbing och hur vuxna påverkar situationen utifrån sitt bemötande. I femte kapitlet, diskussionsdelen, kommer jag analysera resultatet för att fläta ihop de olika slutsatserna jag fått fram. I diskussionsdelen vill jag även återknyta till studiens syfte och frågeställningar. Slutligen i sista och sjätte kapitlet kommer förslag på vidare forskning i ämnet redovisas.

2. Bakgrund

2.1 Styrdokument och lagar

I Sverige är mobbning olagligt, det finns åtskilliga lagar och styrdokument som tydligt visar att mobbning inte får förekomma. Dessa lagar och styrdokument är FN:s Barnkonvention, Skollagen, Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshemmet (Lpo 94), Läroplan för förskolan (Lpfö 98), Barn- och elevskyddslagen och Arbetsmiljölagen. Nedan finns en sammanfattning på alla de bestämmelser som vuxna som arbetar i förskola och skola ska rätta sig efter.

2.1.1 FN:s Barnkonvention

FN:s Barnkonvention har funnits sedan 1989 och gäller sedan dess i Sverige för alla barn och ungdomar upp till 18 års ålder. Politikerna i riksdagen, regeringen, landstingen och kommunerna ska alltid sätta barnens bästa i första rum.

Konventionen säger att alla barn har lika värde, stora som små. Det ska heller inte ha någon betydelse för bemötandet om barnet har ljus eller mörk hy, är pojke eller flicka. Kortfattat får inget barn bli diskriminerat pga. sitt utseende, etnicitet, religion eller kön. Alla barn har rätt till grundskoleutbildning, hälso- och sjukvård samt rätt att bli hörda. Även barns åsikter och tankar skall respekteras och tas i beaktande när myndigheter och domstolar behandlar fall kring barn. I barnkonventionen kan man också läsa att barn som utsatts för exempelvis försummelse eller utnyttjande har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

2.1.2 Skollagen

1:a kapitlet 2:a § i skollagen säger att den som verkar i skolan ska: *Aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistisk beteenden*, Lag (1999:886). I skollagen anges det tydligt att alla som arbetar inom skolan aktivt ska medverka till att elever känner samhörighet, solidaritet och ansvar för andra. Elever, lärare och rektorer har samma skyldighet att motverka alla tendenser till trakasserier och förtryck i skolan.

I skollagen kapitlet 1 2:a § står det även: *I samarbete med hemmet skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar*. Samarbetet mellan hem och skola är en viktig del i varje barns utveckling. Barnen ska sättas i centrum och alla beslut ska tas utifrån barnets bästa.

Rektorns ansvar gentemot barnen är på följande sätt utifrån 2:a kapitlet 2:a § i skollagen: *Rektorns ansvar gäller inte bara undervisningen, utan även arbetsmiljön i skolan och kontakter med föräldrar*. Rektorn har ansvaret över alla som finns inom skolans verksamheter och ska se till att allas arbetsmiljö är lämplig för den enskilde individen.

2.1.3 Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshemmet (Lpo 94)

Skolan ska sträva efter att barnen ökar sin förståelse och empati för andra människor, och respektera varje människas egenvärde. Skolan ska vara en mötesplats där olika individer med olika förutsättningar ska ha samma utgångspunkt till att utveckla en trygg identitet. Undervisningen skall ta hänsyn till varje barns förutsättningar och behov, samtidigt som den skall främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Skolan ska ge en bra fungerande och stimulerande miljö, som ska ge en trygg, positiv atmosfär, där vilja och lust att lära existerar. Strävan skall vara att omgivningen finns där för varje elev, som stöd i deras ständiga strävan till utveckling till sin egna personliga trygghet och självkänsla. Skolan skall hjälpa varje elev när uppkomsten av hinder förekommer, vara som en stötepelare och en hjälpande hand.

Ett av målen i Lpo 94 är att varje elev skall avstå från att utsätta andra människor för förtryck och kränkande behandling. Eleven skall även dagligen visa respekt för den enskilde individen.

I Lpo 94 finns det riktlinjer för vad lärarna skall sträva efter att åstadkomma i sitt arbete. Undervisningen skall innehålla diskussioner som klargör det svenska samhällets värdegrund, samtidigt som det personliga handlandet skall diskuteras och vad det kan ge för konsekvenser. Det ska hela tiden finnas ett förebyggande arbete som motverkar alla former av kränkande behandling.

2.1.4 Läroplan för förskolan (Lpfö 98)

Förskolans uppdrag är att upprätthålla:

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människor lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta värden som förskolan skall hålla levande i arbetet med barnen, (Lpfö 98,s.3).

Barnen skall under förskolans gång kunna leva sig in i andras människors situation och känna empati. Detta samtidigt som den egna medkänslan hos barnet stärks, och förskolan uppmuntrar och lägger grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnet att visa omsorg, ta hänsyn och visa respekt att varje individ får vara precis på sitt eget sätt (Lpfö 98).

Arbetet i förskolan skall präglas utifrån varje barns välbefinnande och ge trygghet för alla barn. Genom vägledning av vuxna skall barnet stimuleras och utveckla nya kunskaper och insikter, genom samtal och träning i socialt samspel (ibid).

Förskolan stävar efter att:

Inget barn skall i förskolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling. (Lpfö 98, s.4).

Förskolan skall även sträva efter att öka barnens förmåga till att visa hänsyn, reflektera och ta ställning till olika etiska frågor samt livsfrågor i vardagen.

2.1.5 Barn- och elevskyddslagen

Utifrån skollagen kom det år 2006 en ny lag om förbud mot diskriminering och kränkande behandling. För att någon ska övervaka att lagen följs och hjälpa till med att informera om att den nya lagen, finns Barn- och Elevombud, även kallat BEO. BEO finns även för att hjälpa och stötta elever som blivit mobbade eller diskriminerade.

Lagen har som krav att varje förskola/skola som arbetar med barn ska ha en egen likabehandlingsplan. Syftet med planen är att alla barn och elever behandlas på rätt sätt, att ingen far illa på grund av etnisk tillhörighet, kön, religion, sexuell läggning eller funktionshinder. Varje verksamhet skall även väl förankra likabehandlingsplanen för att förebygga och förhindra att mobbning och diskriminering uppstår. Likabehandlingsplanen

skall arbetas fram gemensamt av elever, föräldrar och skola. Planen skall vara fysiskt lättillgängligt och innehållet skall ses över varje läsår.

2.1.6 Arbetsmiljölagen

Elever och barn i skola och förskola räknas som arbetstagare, vilket betyder att elever, precis som vuxna i arbetslivet, har rättighet till en trygg och säker arbetsmiljö. Lagen ska se till att barnen inte råkar ut för olyckor och att alla mår bra. Exempel på dålig arbetsmiljö är om det är stökigt, högljutt, smutsigt på toaletter eller dålig ventilation. Det finns även tydliga regler i lagen om att barn och ungdomar inte ska behöva utsättas för våld eller hot i skolan. En bra arbetsmiljö för barn i skola/förskola kan med andra ord innebära en lugn miljö i klassrummet där respekt gentemot lärare och elever visas, liksom en vuxen vill ha arbetsro och respekt av sina medarbetare/chefer på sin arbetsplats.

3. Metod

3.1 Valet av studie

Inledningsvis hade jag intresse att undersöka om pojkar och flickors mobbning utformade sig på samma sätt, eller om mobbningen utspelar sig annorlunda beroende av kön. Under denna inledningsfas i studien fann jag att just detta område var rätt så välstuderat, men jag såg också att området kring hur vuxnas betydelse i ingripandet i mobbningssituationer var mindre utforskat och mitt intresse kring detta växte. I studier som exempelvis Höistad (2001) gjort om att kunna förutse vilka barn som har tendens att kunna bli mobbare, blev resultatet att barnens beteende kan ha en viss betydelse, och att chansen ökar för ett barn att bli mobbare om detta beteende visar sig. Men det resultat som jag anser inte belystes var hur vuxnas agerande och värderingar påverkar hur mobbningen mellan barn och elever blir. Detta resulterade i mitt val av frågeställning.

3.2 Val av metod

Jag valde att göra en litteraturstudie, då jag fann att detta var en bra metod för att få svar på mitt syfte och de frågeställningar jag satt upp. Jag övervägde att använda mig av andra metoder som exempelvis en intervjuundersökning. Men efter överväganden skulle en litteraturstudie ge tydligare svar på mina undersökningsfrågor och syfte, då som jag redan tidigare nämnt, fanns studier kring mobbning, men där författarna inte behandlat just detta ämne som jag vill utforska mer ingående. Jag vill med detta examensarbete samla på så vetenskapliga studier som möjligt för att uppmärksamma detta viktiga och enligt mig inte så belysta område, hur en vuxens agerande i mobbningssituationer kan påverka själva mobbningssituationen.

3.3 Litteraturhantering

Under bearbetningen av litteraturen har målet varit att ha en så vetenskapligt granskad (peer-reviewed) litteratur som möjligt. Avhandlingar, vetenskapliga artiklar och undersökningar samt studier utförda av forskare har prioriterats. I denna litteraturundersökning har litteratur som kan betraktas ”gammal” (1994 och tidigare) använts. Samtidigt som nyare (1995 och framåt) referenser har använts. Syftet med det är att studera hur synen på vuxnas bemötande har betraktats ur olika tidsaspekter. Har resultaten sett likadana ut på både 1980- talet, 1990- talet och 2000- talet? Finns skillnader på vilka frågor som undersöks och vart fokus ligger?

I mitt sökande har jag granskat och plockat ut det som har varit relevant för denna studie. I själva orienteringsfasen som Dysthe et al. (2002) beskriver den första tiden, skummande jag igenom texterna jag fann och tittade i innehållsförteckningarna för att se om det kunde finnas relevanta nyckelord/fakta som representerande ämnet jag skriver om. Jag har tagit till mig det Dysthe et al. skriver, där de ger förslag på hur jag kunde gå tillväga för att finna fakta genom att skriva upp orden som ämnet handlar om. Ord jag har använt mig av för att hitta olika forskning och artiklar har varit: beteende, bemötande, mobbning, pedagog, ansvar, läroplaner, regler, bestämmelser, skola, barn, elever. För att få en sådan forskningsbaserad litteratur som möjligt har sökord även på engelska används. Dessa är: Bullying, Bullying in schools, social interaction, behaviour, teachers, consequences. När jag sedan använt mig av ny litteratur i mitt sökande, kunde jag använda de utvalda orden och slå upp endast de sidor som orden anges finnas på, vilket var ett bra sätt att spara tid på.

Sökningar gjordes i olika databaser (Libris, ERIC, Higgins) för att få en uppfattning om hur mycket forskning som tidigare gjorts i detta ämne. Det som kan bli missat av denna sökstrategi är att sökorden som jag söker efter är felaktiga gentemot syfte och frågeställningarna. Jag hade det i åtanke när jag sökte efter undersökningar och studier som var relevanta till denna litteraturstudie. När jag hittade intressanta undersökningar som var relevanta, studerade jag källförteckningen, för att på det sättet få idéer till fortsatt sökning efter relevanta undersökningar.

3.4 Avgränsningar

För att inte min litteraturstudie ska bli allt för vid har jag tagit del av det Johansson och Svedner (2006) skriver om avgränsningar. Författarna menar att genom avgränsningar lättare kan hålla sig till ämnet. Mina avgränsningar har gjorts genom att begränsa antalet frågeställningar som ska besvaras, så att de frågeställningar jag har, kan bli besvarade på bästa sätt. Jag hade exempelvis till en början även för avsikt att studera skillnader mellan pojkar och flickors mobbning, vilket jag valt bort för att mer ingående gå in på de övriga frågeställningarna.

4. Resultat

4.1 Pedagogernas betydelse

Höistad (2001) lyfter fram betydelsen till att vuxna reflekterar över sina egna värderingar och reder ut dem, samt får insikt angående sina egna fördomar. En stor förutsättning är att den som agerar och får barn att sätta stopp för sitt beteende, själv känner till sina egna värderingar och förstår vilka åtgärder som krävs för den enskilda mobbningsituationen. När vuxna arbetar med barn och ungdomar måste de ta ansvar och visa tydligt att det är nolltolerans när det gäller mobbning i skolan. Det ska hela tiden finnas förebyggande arbete i pedagogernas vardag. De ska vara lyhörda och engagerade för problem som kan uppstå och inte vara konflikträdna när problemet väl uppstår (ibid).

Fors (1995) poängterar tydligt att mobbning aldrig ska tillåtas, då mobbning kan ge förödande konsekvenser. Fors skriver att om vuxna inte tar på sig ansvaret för mobbningen, vem ska då göra det? Varken mobboffret eller mobbaren kan ta ansvar för handlingar de sällan råår för, eller kan göra något åt själva. Om vuxna inte tar på sig ansvaret och istället blundar i situationer där barn far illa, bygger barnen upp hopplöshet enligt författaren. Samtidigt som budskapet till barnen blir att det inte spelar någon roll om de berättar om sina händelser, för att det är ingen som gör något åt det i alla fall Höistad (2001). Makten som vuxna har kan utnyttjas och ta till användning för att ge barnen de bästa förutsättningar för att utvecklas till en egen individ.

I en annan undersökning som utfördes tidigt på 80-talet på skolor i Bergen, framkom det utifrån resultaten, ett tydligt samband mellan uppkomsten av mobbning och lärarnas närvaro bland barn och elever ute på raster (Olweus 1992). Författaren poängterar att med relativt enkla metoder kan skolor genom bättre rastvaktsystem förebygga mobbning. Även trivsel ökar bland barn och eleverna om skolmiljön blir mer kontrollerad av vuxna, hävdar Myndigheten för skolutveckling (2003).

Läraren behövs för att dela med sig av sina kunskaper och finnas som stöd för barnen (Johansson & Wahlberg Orving 1993). Det har visats att social framgång höjs och miljön i klassrummet blir tryggare, samt att läraren blir en viktig bidragsgivare till en positiv mental hälsa för barnen när en enkätundersökning som Flaspohler et al. (2009) utförde. Studien visar också att en engagerad lärare är markant uppskattad av både mobbare och offer.

Forskning som utförts av Olweus (1992) påvisar att pedagogernas närvaro och hög lärartäthet bland barnen minskar mobbning. När ett barn blir mobbat under en längre tid blir det, enligt författaren ärr i själen på det barnet. Effekterna av kränkningar är så omfattande att barnets självkänsla trycks ner. Detta resulterar i att även om mobbningen skulle stoppas, behöver pedagogerna stötta offret under en tid, för att försäkra sig om att barnet har återhämtat sig så pass bra att barnet åter har styrka och fått kraften tillbaka för att vara nöjd över sin vardag och livssituation (ibid).

Fors (1995) fann att ju tidigare åtgärder (både förebyggande och efter att något inträffat) sker, desto större chans blev det att mobbning inte fortskred. Pedagogerna som arbetar med barnen ska vara en stöttepelare, som hela tiden ska finnas nära tillhands. Författaren tar upp fem viktiga delar som pedagoger kan ha som utgångspunkt i sitt arbete. Pedagogen ska sätta gränser, skapa tillit, möta varje barns behov, samtidigt som pedagoger ska ge barnet bekräftelse och stödja barnet i sin utveckling. Höistad (2001) betonar hur viktigt det är att, visa rätt attityd när vuxna är tillsammans med barn och ungdomar. Höistad menar att vuxna

ska tänka på hur de agerar, reagerar och uttrycker sig i vardagen. För det vuxna visar påverkar barnen på olika sätt. Att få barn och ungdomar att känna tillit till vuxna är en stor gåva som varje barn och ungdomar ska få ta del av. Visar lärare respekt, får de respekt tillbaka. Det framgår i O'Moores (2000) forskning att pedagoger vinner på längre sikt när de visar att de bryr sig, håller reda på vad som händer och samtidigt gör något åt det som sker i barnets vardag. Barnen söker efter en vuxen person att ty sig till. Barnen lägger personer på minnet efter deras personlighet i första hand, inte hur pedagogen lär ut. Även Fors (1995) skriver att: *Relationer mellan lärare och elever kan vara omsorgsfulla och respektfulla. Lärarens påverkan av eleverna sker via den tillitsfulla kontakten* (Fors 1995, s. 11). Höistad (2001) menar att tilliten byggs upp utifrån våra egna erfarenheter som vi har tillsammans med andra.

4.2 Pedagogers praktiska handlande i mobbningsituationer

I en studie som utfördes under slutet av 80- talet av Olweus (1992) svarade ca 40 % av de mobbade eleverna på låg och mellanstadiet och 65 % på högstadiet, att lärarna bara någon enstaka gång eller nästan aldrig gör något för att stoppa mobbningen. Utifrån denna undersökning har författaren fått fram att pedagogerna i allmänhet gör lite för att försöka stoppa mobbning (detta utifrån ett elevperspektiv).

Ett effektivt sätt att kunna minska mobbning, enligt Ekstrand och Leinge (2007) är att de vuxna på skolan informeras om vart på skolan mobbning troligtvis förekommer mest. När vuxna sedan får den informationen, får de turas om och vara i närheten av dessa platser när barnen vistas där. Exempel på dessa platser kan vara på skolgården eller i omklädningsrummet. Myndigheten för skolutveckling (2003), Olweus (1992), Fors (1995) och Hoiby (2004) är alla överens om att vuxna som är tillsammans med barnen måste ta på sig rollen som ledare. Ledaren har i uppgift att läsa av gruppens beteende och ingripa i alla svåra situationer som uppkommer. Det är då viktigt att ledaren sätter stopp direkt när det händer och inte tvekar, Smith och Stephenson (2002). Det har ingen betydelse om trakasserier bland några barn endast inträffar en gång, påstår Smith och Stephenson (2002) och Besag (2002). Inga trakasserier ska godtas, utan allt ska stoppas omedelbart, och vuxna ska reagera lika i situationerna. Barn och elever ska se hur allvarligt alla vuxna ser på mobbning (Ekstrand & Leinge, 2007). Visas inte det tydligt, finns risken att eventuella åtgärder som sätts in blir mindre effektiva.

Oroväckande siffror som framkom i O'Moore (2002) studie bland barn i Irland, visade att i 54 % av mobbningsituationerna, ignorerade vuxna det som skedde. Detta trots att de såg vad som hände. Enligt BO:s rapport (2001) blir vuxna som inte ingriper lika skyldig till mobbningen, som mobbaren. Känner vuxna att de på något sätt inte kan ingripa på egen hand, finns arbetskamrater som kan finnas som stöd och hjälp. Ett annat resultat som O'Moore (2002), fick ut från sin studie i Irland, var att 25 % av lärarna i förskolan och 50 % av lärarna i grundskolan, inte ansåg mobbning som ett stort problem i deras verksamhet. Konsekvenserna som blir av mobbning togs inte på allvar, vilket gör att vuxnas medvetenhet om mobbning måste öka (Binbach 2006).

När ett barn kommer fram och vågar berätta om sin situation, ska pedagogen ta sig tiden och lyssna vad barnet har att säga. Det är en rättighet enligt FN:s barnkonvention. Vuxna ska vara lyhörda över vad barnen har för funderingar och åsikter, de åsikterna ska vara en grund för verksamheten, för att skapa en mångfaldig förskola, skola där barnen har fått varit med och bestämma. När pedagogen får ett förtroende från ett barn, så att barnet delar med sig av sina berättelser, ska pedagogen enligt Höistad (2001) visa intresse och visa att man lyssnar. En annan viktig del att tänka på är att vuxna inte svarar på barnets frågor direkt eller avbryter när barnet pratar. Istället kan pedagogen bolla frågan tillbaka för att få reda på barnets egen

uppfattning. Det blir lärorikt för barnet om pedagogen ställer följdfrågor och uppmuntrar barnet att berätta mer.

Åtgärder i sig kan göra att mobbningens omfång ökar och tar fart i en ny riktning. Ett exempel på detta kan hämtas från Fors (1995) där mobbningsoffret som heter Lina fick åtgärderna vända mot sig själv. I mobbfallet med Lina ansågs den bästa lösningen vara att ändra på utseendet och beteende på offret, Lina. Enligt Fors tog de vuxna den lätta, enkla vägen att lösa konflikten. De fokuserade på mobboffret och bekräftade för övriga elever att mobbningen berodde på Lina, så därför skedde förändringarna bara hos henne. Fors anser att: *Läraren lägger problemet på det enskilda barnet* (Fors 1995, s. 36), vilket i sin tur sänder ut fel budskap till barnen. Alla parter borde på ett eller annat sätt bli inkluderade i åtgärderna som sätts in enligt henne. Detta budskap är speciellt viktigt för mobboffret tillägger Höistad (2001), det är genom vuxnas förståelse, att det är hos mobbaren som problemet finns, som de vuxna kan visa och hjälpa barnen. Höistad fortsätter att lyfta fram och påpeka hur viktigt det är att visa barnen förståelse genom att ta ansvar, att det tysta språket, som att viska eller göra speciella ansiktsuttryck, kan vara opassande.

4.3 Arbetslagets betydelse

I arbetslag som arbetar med barn, ska det enligt Pikas (1998) finnas en återkommande fortbildning och möten som ska äga rum på skoltid, där mobbning diskuteras och ett gemensamt åtgärdsprogram skapas. Variationer mellan barngrupper och klasser kommer självklart att förekomma, då lärare har individuella upplevelser, kunskap och engagemang gentemot mobbning. Men grunden till de olika åtgärderna, måste enligt Olweus (1992), ändå gälla alla.

Studier av Olweus (1992), Höistad (2001) och Fors (1995) visar liknande resultat. Pedagoger som arbetar med barn och ungdomar har olika kunskaper och erfarenheter kring fenomenet mobbning. Arbetslaget kan utnyttja denna olikhet och förvandla den till deras styrka istället. Vetskapen om att det finns fler pedagoger att tillgå, som kan vara stöd i sitt eget arbete, Höistad (2001) lyfter fram att vuxna ska utnyttja de andras kunskaper och aldrig vara blyg över att be om hjälp och stöd. Fors (1995) menar, att behöva ta hjälp av andra, kan även kännas som ett misslyckande för pedagogen, och kan upplevas som ett misslyckande i sin yrkesroll. Mobbning kan i många fall vara svårt att reda ut och eliminera helt på egen hand. Därför är det viktigt att hela skolan med lärare, rektor och annan behörig personal samarbetar med varandra (Frånberg et al. 2009).

När mobbning förekommer ute på förskolor och skolor, är det en viktig förutsättning att skollädaingen arbetar aktivt för att bekämpa mobbningsituationen som uppstått, (Myndigheten för skolutveckling 2003). Samtidigt ska arbetslaget få den tid som behövs för att kunna utföra sitt arbete på bästa sätt, för att få stopp på trakasserier som pågår. Även Binbach (2006) och BO:s Rapport (2001) framhäver hur värdefullt det är att mobbning prioriteras och ges den tid och ekonomiska resurser som varje specifikt mobbningsfall behöver, det ska aldrig finnas tveksamheter. BO:s rapport (2001) uttrycker, att alla barn och elever ska få det stöd och den hjälp som behövs för att få vara trygga i skolan.

Alla skolor ska arbeta förebyggande och bekämpa mobbning, då inga skolor är immuna från mobbning, påstår (O'Moore 2002). Samarbetet mellan lärare har en avgörande roll, för arbetslaget ska tillsammans finnas där för varandra, stötta och hjälpa varandra i svåra situationer enligt (O'Moore 2002). Binbach (2006) anser att den bästa tillgången av värdefull kunskap finns och skapas mellan arbetslagets förkunskaper och genom diskussioner och i möten med varandra. En avgörande förutsättning för att ett arbetslag ska få ut så mycket som

möjligt av träffarna med varandra, måste enligt Binbach (2006) vara att det finns ett bra gruppklimat. Det vill säga, alla problem som tas upp i gruppen ska hanteras på ett professionellt sätt. Ingen ska behöva känna sig misslyckad och skämmas om ett problem är för avancerat för den enskilde läraren (Binbach 2006). Arbetslaget ska finnas där för varandra. Följande citat beskriver att ett samarbete gynnar alla inblandade. *Den sammantagna kompetensen och erfarenheten är vida överlägsen den enskilda kollegans* (Binbach, 2006,s.74.). Även i Hoiby (2004) lyfts betydelsen av ett fungerande samarbete mellan lärarna. Det underlättar för den enskilda läraren om arbetslaget ger stöd och har förståelse för om läraren behöver avsätta mer tid och sitt engagemang för att stoppa den aktuella mobbningsituationen.

Bakom ett arbetslag ska det finnas en bra ledare som sammanväver alla individer till en gemensam grupp. Samtidigt ska ledaren, även kallad rektorn finnas som stöd för varje enskild individ som ingår i arbetslaget (Pikas 1998). Rektorn är en viktig stöttepelare för vuxna som känner sig otrygg i en situation som uppkommer eller på något sätt känner att de inte riktigt räcker till i en mobbningsituation (Ekstrand & Leinge 2007). Denna trygghet ska finnas som en självklarhet i verksamheten. Barnen behöver tydliga och klara regler av vuxna när situationer uppstår (Besag 2002).

Det bästa en rektor kan göra för lärarna, är att förstå betydelsen av att ordna utbildning som ökar och stärker deras uppfattning och kunskaper om mobbning. Då det har visats i studier av Lawrence (1996) och Ross (1998), när lärare ökar sina kunskaper inom ett område, ökar även självförtroendet inom det aktuella ämnet. Det vill säga, när lärare fått utbildning i hur de kan upptäcka och veta vilka åtgärder som kan vidtas, blir det automatiskt en trygghet, som ökar självförtroendet hos läraren (Lawrence 1996) och (Darling- Hammond 2000).

4.4 Miljöns betydelse

Vi når inga resultat genom att blunda för problemet (Pipping, 2007, s. 98). För att barn ska kunna utvecklas på bästa möjliga sätt, krävs det att miljön runtomkring dem är stimulerande, fri och trygg från alla tänkbara situationer av kränkande behandlingar. Utifrån Binbach (2006) studie, så mobbar barnen i en sådan miljö som tillåter mobbning att fortskrida. Vuxna som arbetar med barn måste ta tag i problemen så fort de märker att något inte står riktigt rätt till. Oftast är vuxna allt för defensiva, hävdar Binbach, och ingriper allt för sent i många situationer. I desto tidigare skede mobbningen stoppas, desto lättare är fallen att hantera (Pipping, 2007). Både Binbach (2006) och Pipping (2007) är överens om att ansvaret ligger hos vuxenvärlden, och att stoppa och förebygga mobbning ska höra till skolans vardag.

Både vuxna som arbetar med barn och barnen själva, vinner på att resurser läggs på att motarbeta mobbning. Det syns tydligt på studier som gjorts, däribland SOU(2001), Hoiby (2004) och Lpo 94 som lyfter fram kopplingen mellan en trygg undervisningsmiljö och en bra studieprestation. Ett annat samband som tydligt visades hänga ihop med varandra, var att barn och elever som kände sig rädda eller på något sätt blev vittne till eller utsatta för kränkning hade svårare att kunna koncentrera sig på skolarbetet Lpfö 98. Besag (2002) påstår att det inte bara är mobboffret som påverkas av de trakasserier och kränkningar som dagligen stör studiemiljön, utan barngruppen och klassen påverkas och tar skada av den ständiga ovissheten när de inte vet när hat och aggressivitet ska komma upp över ytan och göra sig synligt. Slutsatsen av Besag (2002), SOU(2001) och Lpo94 studier, påvisar hur förödande konsekvenser av mobbning kan vara, om det får fäste och ingen vuxen gör något för att stoppa det.

4.5 Kunskap

Mobbning är något som sker varje dag, det vill säga, varje dag finns det barn som helt utan förvarning blir trakasserad och kränkt. En förändring som BO:s rapport (2001) vill införa redan i lärarutbildningar, är extrakurser där studenterna får lära sig mer om mobbning. Kunskapen ska öka redan under utbildningen. Dels för att göra lärarna säkrare i sig själv, hävdar BO:s rapport (2001) och dels att själva kunna lösa mobbningsproblem ute i arbetslivet.

Vuxna som arbetar i förskola och skolan har skyldighet att aktivt bekämpa mobbning och all annan kränkande behandling (Hamilton 2002). Ett bra sätt som enligt Elliott (2002) kan förebygga mobbning bland barn och ungdomar, är att öka kunskaper och ha öppna diskussioner om begreppet mobbning. Istället för temadagar som endast är under några dagar per år, så kan begreppet mobbning vara ett ständigt begrepp som kan komma upp som diskussion när som helst under året. Barnen och ungdomarna ska enligt författaren kunna förstå att mobbning inte är en lösning på några problem, utan mobbning är ett förödande sätt att få sina klasskamrater att känna sig i underläge (ibid).

Enligt Fors (1995) och Adelsteinsdóttir (2004) kan en förklaring till vuxnas brist på ingripande vara osäkerhet eller för lite kunskap inom området. Även om brist på kunskap exempelvis vore fallet, så ska de vuxna som arbetar med barn göra något, så det sker en förändring. Enligt FN konventionen, så ska vuxna lära barnen, genom sitt beteende och agerande att alla människor oavsett bakgrund och kön är lika mycket värda. Fors (1995) har i sitt möte med vuxna i barnmiljöer mött vuxnas maktlöshet vad gäller att kunna ta kommandot över mobbningsituationer som uppstår. Orsaken brukar vara brist på metoder och åtgärder. Vuxna kan agera på två sätt när en kränkande situation uppstår. Antigen kan de omedelbart gå in och stoppa det som sker eller också kan de göra sig oskuldsfull och på det viset ge ifrån sig ansvaret och blir därmed ansvarsfri (ibid).

Vuxna behöver informera och upplysa om vad mobbning är för barnen. Detta grundar sig i anser Frånberg et al. (2009) och Forsman (2003), att ökad kunskap leder till ökad förståelse. Samtidigt kan noteras att vuxna behöver grundläggande ämneskunskaper om mobbning, för att på bästa sätt kunna dela med sig av denna kunskap vidare till barnen. Författarna menar att sättet att föra diskussionen kring och sinnesintrycken som skapas under det samtalet, avgör hur uppfattningen och möjlighet till förståelse blir. För att komma ytterligare ett steg framåt att förebygga, så förklarar Pipping (2007) hur betydelsefullt det är att utveckla vuxnas emotionella intelligens.

4.6 Tydlighet

Enligt Höistad (2001) har elever en förmåga att snabbt kunna byta mask, från att se skyldig ut tills i nästa ögonblick se oskyldig ut när en pedagog närmar sig. Detta visar att barnen vet att vissa handlingar är förbjudna att utföra. Oftast brukar den spända atmosfären kring barnen ligga kvar om det har hänt något. Får pedagogen misstankar om att något inte riktigt står rätt till, ska vuxna omedelbart agera och stoppa det som pågår anser Höistad. Pedagoger ska lägga sig i och vara en tydlig vuxen, som finns i närheten och inte vara rädd för att ingripa. Vidare menar författaren att det är bättre att man som pedagog avbryter för många gånger än för några. Man ska vara besvärlig, för det uppskattar barnen och de känner sig tryggare när de vet att en vuxen finns i närheten, som ser och agerar om något skulle gå överstyr.

För att kunna förändra och stoppa mobbningen behövs enligt Fors (1995) olika åtgärder till varje enskilt fall. Detta grundar sig i att varje barn har olika kapacitet och förmåga till att förstå och hitta en motivation till att kunna förändra sitt eget beteende enligt Fors (1995). I

dessa skeden anser Frank (2009) att det behövs en konsekvent pedagog som tydligt markerar att mobbning inte tolereras och att ytterligare åtgärder kommer vidtas tills mobbningen har eliminerats helt. Att skrapa något på ytan har oftast ingen stor betydelse enligt Frank, ska något stoppas så ska alla metoder användas och testas. Höistad (2001) uppmanar vuxna att inte ge upp och att aldrig vända barnen ryggen. Frånberg et al (2009) tar upp i sin studie att valet av åtgärdsprogram, ska i huvudsak vara testad för hur vetenskaplig grundad den använda åtgärden är. Barnen ska inte behöva vara några försökskaniner utan vuxna ska kunna veta vilka åtgärder och metoder som är väl anpassade och som följer lagar och förordningar.

Det är vuxna som sitter på nyckeln till förändring, hävdar O`Moore (2000), och vuxna ska finnas där för barnen och förhindra och stoppa mobbningen, betonar O`Moore et al. (1997). Men allt hänger på att förskolan och skolan har ett fungerande anti- mobbningssystem, anser (Mellor, 2002). Systemet ska kunna tas i bruk så fort en situation uppstår. Alla vuxna som arbetar ska veta vad som ska göras för att mobbningen skall kunna lösas. Information som tas fram ska vara välkänd och lättillgänglig. Ett sådant anti- mobbningssystem skulle vara ett gediget steg i rätt riktning med bekämpning mot trakasserier. Det ger tydliga signaler, anser Olweus (1992) till både mobbare och mobboffer. Men även för de elever som befinner sig som åskådare till dessa händelser, kan med hjälp av att se vuxnas motivation, ryckas med och själva vara med och påverka. Liknande resonemang för Myndigheten för skolutveckling (2003).

4.7 Barnet

Barn och elever behöver vuxna som mest när kriser uppstår, och när deras personlighet blir kränkt. Vuxna kan inte vända ryggen till, när barnen/eleverna behöver dem som mest. Trygghet kan i ett sådant sammanhang, enligt författaren, vara att barn/elever vill vara säkra på att de inte behöver stå själv i situationer som de själva inte kan rå för. Men för att kunna ge trygghet till barnen, behöver vuxna känna sig trygga i sig själva som individ (Ekstrand & Leinge, 2007).

Barn som blir trakasserade löper högre risk att senare i livet få låg självkontroll och fattig social kompetens. Självförtroendet minskar även desto längre trakasserier pågår (Varhama 2008). Barnen kan i varje situation som uppstår själva välja riktning. Om de aktivt sammanfogar sig och förstärker eller passivt accepterar mobbningen. Alternativt kan de ingripa, försvara och visa att ett sådant beteende inte accepteras. Det största inflytandet bland barn som mobbar och blir mobbade, påstår Greenwald (1996), är om de ser ett barn i sin egen ålder som sätter ner foten och vägrar acceptera uppförandet. Det har visat sig enligt, Flaspohler et al. (2009) studie, att lärarna istället för att endast ta itu med mobbaren, vänder sig till hela skolklassen för att bygga upp kunskaper och ändra uppfattningen till mobbning. Författarna menar att om eleverna får mer kött på benen angående mobbning, blir det lättare för dem att agera och få stopp på mobbningsituationer.

Mobbning är ett vanligt problem bland barn och kan leda till negativa följder (Olweus 1992). Författarens studie bekräftar att både mobbaren och offret får en förändrad självkänsla och känner en saknad av lärare som ska stötta och finnas till hands. Undersökningen som utfördes av Flaspohler et al. (2009), har även uppmärksammat att de barn och ungdomar som varken är mobbare eller offer, har en bättre relation till lärarna.

4.8 Hem och skola

Största andelen forskningar som gjorts kring mobbning är utförda inom skolans väggar. Både Höistad (2001), BO:s rapport(2001) och Olweus (1999) anser från tidigare gjorda

undersökningar, att mobbning börjar redan i förskolan. Redan hos barn i 3-4 års ålder kan Olweus se tendenser till att några är mobbare och andra är mobboffer. Denna tendens har en förmåga att följa med vidare in i skolan Höistad (2001), vilket i sin tur poängterar betydelsen av att vuxna i förskolan tydligt behöver visa, att mobbning inte tolereras (Myndigheten för skolutveckling 2003). BO:s rapport (2001) skriver att förskolan och skolan ska arbeta tillsammans i ett förebyggande arbete som bildar en röd tråd. Samarbetet ska ha som mål att öka kunskapen om mobbning bland barnen. Liknande resonemang för Elliott (2002) som anser att mobbning i förskolan måste tas på allvar, då det är bättre för alla inblandade att mobbning minimeras i ett tidigt skede. Tar vuxna tag i problemen direkt när barnen är små, minskas även riskerna och chanserna att mobbning förekommer när barnen går i skolan (Elliott 2002).

Skolan har skyldighet att förhindra alla tendenser till kränkande och diskriminerande behandling, skriver Fors (1995). Men det ska, fortsätter Höistad (2001), även finnas ett fungerande samarbete mellan skola och hemmet, då forskning har visat att chansen ökar om både skola och hem ger samma respons och ser allvarligt på mobbningsbeteende (Epstein 2001a, 2001b). Grundtanken är enligt Epstein (2001b), att förutsättningarna ökar när samverkan mellan hem och skola sker, och gemensamma mål skapas. Det bidrar även till den bästa lärandemiljön som möjligt för barnet. Höistad (2001) anser att pedagoger ska: *Använda föräldrarna som resurs. Större effekt om både hemmet och skolan visar att det som görs är oacceptabelt* (Höistad, 2001, s.132). Vårdnadshavare kan påverka barnet väldigt mycket, och deras inställning och attityd kan spegla av sig. Barnen behöver under sin uppväxt, klara gränser om vad som är tillåtet och inte, och stort engagemang från föräldrarnas sida. Då skapar barnet enligt Olweus (1992) harmoni och blir mer självständig.

När en vårdnadshavare har ett barn som blir mobbat, ska vårdnadshavaren aldrig ge upp hoppet, enligt Fors (1995). Om inte pedagogerna gör tillräckligt utan bara rör om problemet på ytan, kan vårdnadshavaren gå vidare till rektorn för att få ytligare åtgärder insatta. Ingen ska ge sig, innan problemet är åtgärdat. (ibid)

Det finns vårdnadshavare som bagatelliserar eller helt enkelt förnekar att mobbning förekommer. Vårdnadshavare kan uttrycka sig på följande sätt: *Det är väl inte så farligt. Lite får man tålas* (Höistad, 2001, s. 136). Medan andra vårdnadshavare vet om mobbningen, men som försöker hjälpa sitt barn genom att ändra klädval och matvanor. Enligt Besag (2002) kan det ge motsatt effekt. Ändrar vi vuxna något hos mobboffret blir det lite av en bekräftelse för både mobboffret och mobbaren att det som hänt var självförvållat. Budskapet blir felaktigt, då det är förändringar i mobbarens beteende som ska göras, inte hos offret, som tidigare nämnts ovan i ”fallet Lina”.

Vårdnadshavare ska vara goda förebilder anser Höistad (2001). För att barnet ska kunna utveckla sin empatiska förmåga, måste vårdnadshavaren agera och kommentera hur man ska bemöta andra människor i omvärlden. Det blir då mer trovärdigt i barnets ögon, då de kan koppla ihop ord med gärningen (Höistad, 2001).

Vuxna som arbetar med barnen, ska enligt Lpfö 98 och Lpo 94, skapa en så bra kontakt med vårdnadshavarna som möjligt. Vilket är en förutsättning för att på bästa sätt få barnet att bli en självständig och bra medborgare. Ett bra samarbete mellan vuxna och vårdnadshavare gynnar även arbetet för personalen, när problem uppstår, som i det här fallet mobbning (Binbach 2006) och (Forsman 2003). Vuxna som arbetar med barnen, ska se vårdnadshavare som en resurs, som snabbt kan användas när kränkande situationer bland barnen uppstår. Om både vuxna på förskola/skola, och hemmet samma åsikt, hävdar Besag (2002) och Pipping (2007),

speglar det över till barnet, som får samma budskap, att mobbning inte tolereras, varken hemma eller på skolan.

5. Diskussion

5.1 Vuxnas betydelse

Denna litteraturstudie har tydligt visat hur avgörande vuxna kan vara i en mobbningsituation som uppstår bland barnen. Många faktorer spelar in. Har barnen respekt för den vuxna som ingriper? På vilket sätt de ingriper och hur de följer upp problemet?

Mobbning är utan tvivel ett stort problem, som inte får nonchaleras i skolan, där mobbningen utspelar sig som mest. Barnen behöver en vuxen som är engagerad och visar intresse över hur barnen mår och tar barnens ord på allvar (Smith & Stephenson, 2002). I mobbningsfallet med Lina använde vuxna fel åtgärd för att få bukt med mobbningen, enligt (Fors, 1994). Vuxna valde den enkla simpla vägen för att göra ett försök till att mobbningen skulle upphöra. Det är inte hos offret som förändringen ska ske, utan det är beteendet hos mobbaren som behöver ändras (ibid).

5.2 Skyldigheter

Vuxna som arbetar med barn har skyldighet att ingripa och stoppa mobbning. Det står skrivet i många lagar och styrdokument, däribland Lpo 94 och Lpfö 98, som vuxna i Sverige ska rätta sig efter och sträva efter. Trots det visade resultatet i min litteraturstudie att det i själva verket såg annorlunda ut i skolor. Studierna av Olweus (1992), O`Moore (2002) och Fors (1994) visar att ca 50 % av mobbningsituationer där vuxna ser och upptäcker att mobbning förekommer, istället för att ingripa, ”blundar” och låtsas att inte se problemet. Det är vuxna som måste ingripa och stoppa, anser Olweus (1992), då det inte finns någon annan som kan göra det. Makten och steget till förändring ligger i de vuxnas händer. De kan aldrig avskriva sig sitt ansvar från att ingripa.

Under litteraturstudien har jag hittat många studier som har fått samma resultat, men under studiens gång har även resultat hittats som motsäger varandra. Ett exempel är när Fors (1994) antyder att när vuxna låtsas att inte se kränkningen, kan de på det viset göra sig ansvarsfri. BO: s rapport (2001) strider emot detta, då BO: s rapport poängterar att genom att ”blunda” för problemet blir den vuxna lika skyldig till kränkningen som mobbaren. Vuxna kan aldrig bli fri från ansvaret. Lpfö 98 är tydlig på den punkten, att vuxna aldrig kan säga ifrån sig ansvaret i sitt arbete med barnen. Vuxna ska vara förebilder som dagligen är medvetna hur deras eget beteende kan påverka barnen. Vuxna har alltid det övergripande ansvaret att motarbeta mobbning.

5.3 Ämneskunskaper viktiga

Viktigt att tänka på när ett barn blir utsatt för mobbning, är att det är vuxnas ansvar att finnas där och hjälpa barnet ur en kränkande situation. Barnen behöver känna sig trygga för att kunna glädjas och se fram emot att vara på förskolan/skolan, där de kommer att lära sig nya kunskaper och utveckla nya färdigheter. Om studiemiljön blir påverkad är både SOU (2001) och Hoiby (2004) eniga om att studiepresentationen och inlärningsförmågan blir påverkad eftersom barnet får svårt att koncentrera sig på det som händer och sker, då barnet dagligen lever i osäkerhet och skräck. För att få maximalt av kunskap ur vardagen behöver miljön vara trygg, stöttande, och barnen ska se den vuxna som en ledare som inte tvekar att ingripa när en mobbningsituation uppstår.

Utifrån mitt letande efter forskning kring mobbning, finner jag att de flesta undersökningarna som gjorts, utförts inom skolans område. Ett av få undantag var i Olweus (1999), Höistad (2001) och BO:s rapport(2001) forskning där undersökningar bland tre- och fyraåringar hade gjorts. Tendenser till mobbning förekommer redan i förskolan, vilket tyder på hur viktigt det är att få barnen redan då förstående och bygga upp empati hos barnen. Desto tidigare åtgärder sattes in, desto mindre påverkan blir de på offrets självförtroende (Ekstrand & Leinge, 2007). Mobbningsfallen blir även lättare att hantera och åtgärda, enligt Pipping (2007) och Elliott (2002). Men framför allt behövs det tydlighet och regler att mobbning inte får förekomma ute på förskolor/skolor.

Barnen behöver vägledning under uppväxten. Empati är en pågående process som hela tiden byggs på vid möten mellan barn och vuxna, och barn med barn. Vuxna ska i dessa möten vara en bra förebild, då barnen gör som vuxna gör. Kontakten mellan hemmet och skolan ska vara bra, då problem uppstår blir det lättare för alla inblandade att lösa problemet. Vuxna som har hand om det utsatta barnet ska informera hemmet vilka åtgärder som ska användas, samt ha en uppföljning för att se om mobbningen har upphört (Epstein 2001a, 2001b) och (Höistad, 2001).

I resultatet finns det åtskilliga undersökningar och studier, där forskare lyfter fram hur betydelsefull kunskapen om mobbning är för vuxna som arbetar med barnen. Kunskapen får vuxna att känna sig tryggare i sig själv när de ta itu med mobbning. Bristen på ingripande ska inte behöva vara p.g.a. att vuxna är osäkra och har för lite kunskap för att ingripa, anser Pikas (1998) och Fors (1995). Rektorns möjlighet till att skicka alla vuxna på förskolor och skolor på fortbildning som är återkomma ska inte behöva vara ett ekonomiskt problem, anser Lawrence (1996) och Ross (1998). Kunskaperna som byggs upp och skapas på utbildningen, är positivt för hela arbetslaget och verksamheten, då barnen behöver ett sammansvetsat, tydlig och stark grupp med vuxna runt omkring sig.

Kunskapen ska inte bara öka hos vuxna utan Flaspohler et al. (2009) anser att även insatser ska vidtas, för att öka barnens kunskaper om mobbning. På så sätt kan uppfattningen om mobbning förändras och förhoppningsvis ge barnen en uppfattning om hur förödande mobbning kan påverka en kamrat. I BO: s rapport (2001) uttrycks, att vuxnas kunskaper om mobbning ska införas redan i lärarutbildningen. Vuxna som ska ut och arbete med barn, som dagligen kommer att stöta på mobbning, behöver en stadig grund för att känna sig trygg och säker i sin kamp mot mobbning. Utifrån det så tycker BO: s rapport att det ska införas kurser som endast innehåller om hur de stoppar och förebygger mobbning på bästa sätt. Fenomenet mobbning får även på detta sätt större publicitet, för att höja kunskapen hur pass viktigt det är att få kunskaper och verktygen till hur de kan förhindra och stoppa mobbning.

Agerar vuxna som dagligen är bland barnen på ett likgiltigt sätt, och samtidigt har samma regler. Bygger vuxna i detta sammanhang upp en tydlig och behövlig ståndpunkt som ger en grund vart vuxna ställer sig kring fenomenet mobbning. Enligt Englund et al. (2009) är det av stor betydelse att vuxna känner ansvarskänsla och förstår att det beteende de visar, kan påverka barnen. *Men för att kunna ta ansvar behöver lärare också känna omgivningens stöd och förtroende. Förtroende och ansvarskänsla hör ihop!* (Robertson, 2009, s.31) Med detta vill de synliggöra arbetslagets betydelse för den enskilda pedagogen.

5.4 Likheter och skillnader i ”nya” och ”gamla” studier?

Enligt min tolkning har både ”ny” och ”gamla” litteraturer en gemensam åsikt, om att vuxna i mobbningssituationer ingriper och stoppar mobbningen. Då inget barn ska behöva bli kränkt och utsatt. Som jag kunnat se uppenbarade det sig inte förrän studier gjorda år 2009 då det blev skillnader på forskarnas frågor och vad fokus låg på. Frånberg et al. (2009) och Englund et al. (2009) är studierna som tydligt ändrade fokus och började ifrågasätta användningen av åtgärdsprogram. Författarna ställer frågor som: Är metoderna vetenskapligt undersökta? För vem används metoderna, pedagogen eller barnet? Med detta tolkar jag att författarna vill få svar på varför vuxna behöver färdigskrivna åtgärdsprogram där färdiga frågor redan finns uppstaplade, klara för att användas. Robertson (2009) ställer sig frågan: vart tar det egna förnuftet vägen? Kunskaper om mobbning och om de olika metoder som finns att tillgå, underlättar självklart för den enskilda pedagogen (Englund et al. 2009) och Höistad 2001).

5.5 Egna reflektioner

Jag har med hjälp av denna undersökning kommit fram till följande slutsats. Vuxnas bemötande och agerande i mobbningssituationer påverkar och speglar av sig på barnen. I Barnen behöver en förebild att se upp till, som de kan känna sig trygga med och känna tillit till.

En väsentlig och viktig aspekt som jag anser är övergripande i denna undersökning är att fokus bör ligga på i vilket sammanhang mobbningen utspelar sig. Vilka personer är närvarande? Hur ser miljön ut? Vad kan vistelsemiljön bidra till? Sammanfattningsvis kan sägas att vuxna som arbetar med barn skapar en så god miljö som möjligt. Som är inspirerande, stimulerande utan en tillstämpelse av kränkande situationer tillåts.

Vuxna som arbetar med barn har det övergripande ansvaret för att mobbning inte skall uppkomma. En sak jag reagerat på är det som står i skollagen, att elever, lärare och rektorer har samma skyldighet att motverka alla tendenser till trakasserier och förtryck i skolan. Under studiens gång har jag sett att ansvaret inte bör ligga på barn i samma utsträckning som på de vuxna. Vad jag sett med denna litteraturstudie är att mobbning verkar uppkomma när vuxna ”tillåter” detta. När de vuxna inte sätter stopp från första början samt om barnen vistas i en miljö (så som Binbach, 2006 skriver) där mobbning ”tillåts”. Nej, enligt mig ska det övergripande ansvaret ligga på vuxna. När det sker mobbning, bör vuxna se till helheten av problemet samt se till oss själva vad vi kan göra för att stoppa det som pågår samt förhindra ny mobbning. Det finns inga ”enkla” lösningar (som man kan tolka fallet Lina, där hon som mobboffer fick förändra sig), utan genom lagar och förordningar som finns, aktivt verka för en miljö där vi alla, vuxna och barn, accepterar och respekterar varandra trots våra olikheter.

5.6 Vidare forskning

De studier och undersökningar som används i denna litteraturstudie har gett mig ett brett perspektiv på hur betydelsefulla vuxna är. Detta vill jag bygga på vidare, och skulle i en fortsatt studie ta reda på vilka kunskaper vuxna har om mobbning, och om de visste hur betydelsefulla de är.

Ytligare litteraturstudier skulle kunna göras för att mer specifikt se sambanden mellan studieframgång i skolan och lärmiljö. Hur mycket påverkar de olika aspekterna varandra?

Det finns ett antal metoder med olika åtgärdsprogram som vuxna kan ta till i mobbningssituationer. Men jag skulle vilja forska vidare hur olika utvärderingar av de olika metoderna ser ut. Vilken får mest positiv kritik? Hur ser uppföljningen ut? Vem bestämmer

vilken metod som skall användas? Finns det kriterier vilken metod som passar bäst i specifika situationer? Vilken metod föredrar barnen?

Referenser

- Adelsteinsdóttir, K. (2004). Teachers' behavior and practices in the classroom. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48 (1), pp.95-114.
- Besag, V. (2002). Bullying: a practical guide to coping for schools. *Parents and teachers working together*. (10) pp.114-125.
- Binbach, P. (2006). *Om skolans psykosociala arbetsmiljö*. Ekelunds/Gleerups Utbildning AB.
- BO (2001). *Blunda inte för mobbning!* BO:s Rapport och förslag mot mobbning. Förlagshuset Gothia AB.
- Carlgren, I. & Marton, F. (2005). *Lärare av i morgon*. Stockholm: Lärarförbundets Förlag.
- Ekstrand, G & Lelinge, B. (2007). *Klassen som gud glömde*. Gleerups Utbildning AB.
- Elliott, M. (2002). Bullying: a practical guide to coping for schools. *Bullying and the under fives*. (3) pp.26-39.
- Englund, A. L, Englund, T, Engström, K & Engström, I.(2009, nr 4). Värdegrunden reducerad till metod. *Pedagogiska magasinet*, s.18.
- Epstein, J. L. (Ed). (2001a). *School, family and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Boulder, CO: West view Press.
- Epstein, J. L. (2001b). Toward a theory of family-school connections: Teachers practices and parent involvement. In J. L. Epstein. (Ed). *School, family and community partnerships: Preparing educators and improving schools* (pp. 22-37). Boulder, CO: West view Press.
- Darling-Hammond, L & Bransford, J. (Eds.). (2005). *Preparing teachers for a changing world. What teachers should learn and be able to do*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Darling – Hammond, L. (2000). *Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence*. Center for the Study of Teaching and Policy. University of Washington. pp.76.
- Dysthe, O, Hertzberg, F, & Lokensgard Hoel, T.(2002). *Skriva för att lära: skrivande i högre utbildning*. Lund: Studentlitteratur.
- Flaspohler, P, Elfstrom, J, Vanderzee, K, & Sink, H. (2009). *Stand by me: The effects of peer and teacher support in mitigating*. Psychology in the School, Vol. 46(7). pp.45.
- Fors, Z. (1995). *Makt maktlöshet mobbning*. Stockholm: Liber Utbildning.
- Forsman, A. (2003). *Skolans texter mot mobbning – reella styrdokument eller hyllvärmare?* Luleå. Doktorsavhandling.

- Frank, E.(2009). *Läsförmåga bland 9-10-åringar. Betydelsen av skolklimat, hem- och skolsamverkan, lärarkompetens och elevers hembakgrund*. Göteborg studies in educational sciences, 0436-1121 ; 280.
- Frånberg, G-M, Gill, P, Nordgren, K & Wrethander, M. (2009). *På tal om mobbning – och det som görs*. Stockholm.
- Greenwald, R, Hedges, L. V. & Laine R. D. (1996). The effect of school resources on student achievement. *Review of Educational Research*, 66(3), pp.361-396.
- Hanushek, E. A. (1989). The impact of differential expenditures on school performance. *Educational Research*, 18(4), pp.45-51, pp.62.
- Hoiby, H. (2004). *Mobbning kan stoppas!* Sveriges utbildningsradio AB.
- Höistad, G. (2001). *Mobbning och människovärde. Om förtryck, utanförskap och vad vi kan göra*. Förslagshuset Gothia.
- Hamilton, C. (2002). Bullying: a practical guide to coping for schools. *Bullying: a guide to the law*. (18) pp.213-232
- Johansson, B, Svedner, P-O.(2006). Examensarbete i lärarutbildningen. Undersökningar och språklig utformning. Kunskapsföretaget i Uppsala AB.
- Johansson, G. & Wahlberg Orving, K. (1993). *Samarbete mellan hem och skola. Erfarenheter från elevers, föräldrars och lärares arbete*. Akademisk avhandling. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Lawrence, D. (1996). *Enhancing self- esteem in the classroom*. London: Chapman.
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94
- Läroplan för förskolan - Lpfö 98.
- Mellor, A. (2002). Bullying: a practical guide to coping for schools. *Helping victims*. (6) 58-73.
- Myndigheten för skolutveckling. (2003). *Olikas lika värde: om arbetet mot mobbning och kränkande behandling*.
- Olweus, D. (1992). *Mobbning i skolan. Vad vet vi och vad vi kan göra*. Stockholm : Almqvist & Wiksell.
- Olweus, D. (1999). *Mobbning bland barn och ungdomar*. Stockholm, Cop.
- O'Moore, A. M. (2002). Bullying: a practical guide to coping for schools. *Teachers hold the key to change*. (13) 154-179.
- O'Moore, A. M. (2000). Critical issues for teacher training to counter bullying and victimization in Ireland, *Aggressive Behavior*, Vol 26, pp 99-111.

- O`Moore, A. M, Kirkham, C. och Smith. M. (1997). Bullying behavior in Irish school: A nationwide study, *Irish Journal of Psychology*, Vol 18, No 2, pp 141-69.
- Pikas, A. (1998). *Gemensamt-bekymmer-metoden*: handbok för paradigmskifte i behandling av skolmobbning. Uppsala: AMA dataservice.
- Pipping, L. (2007). *Livet är ett mirakel- så stoppa mobbning*. Stockholm: Betydelse förlaget.
- Robertson, C. (2009, nr 4). Läraren är bästa läromedlet. *Pedagogiska magasinet*, s.27.
- Ross, J. A. (1998). The antecedents and consequences of teacher efficacy. In J. Brophy. (Ed.). *Research on teaching*, Vol. 7 (pp 49-74). Greenwich, CT: JAI Press.
- Smith, D, Stephenson, P. (2002). Bullying: a practical guide to coping for schools. *Why some schools don't have bullies*. (2) pp.12-25.
- SOU (2001:55). *Barns och ungdomars välfärd*. Betänkande givet av Kommittén Valfärdsbokslut. Statens offentliga utredningar, 2001:55. Stockholm: Socialdepartementet.
- Varhama, L. (2008). *Bullying and other dysfunctional behavior at the workplace and at school*. Doktorsavhandling. Akademi University.

Internetsidor

- <http://www.skolverket.se> (2009). Arbetsmiljölagen (1977:1160). Hämtad 2009-09-16
- <http://www.skolverket.se> (2009). Barn- och elevskyddslagen. Hämtad 2009-11-02
- <http://www.bris.se> (2009). FN:s Barnkonventionen. Hämtad 2009-11-09
- <http://www.skolverket.se> (2009). Skollagen (1985:1100). Hämtad 2009-09-16

